

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2025.2.2>
УДК 821.161.2-1.09:305-055.1

Ірина Руснак

Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Левка Лук'яненка, 13Б, Київ, 04212, Україна
 <https://orcid.org/0000-0001-8355-7389>
i.rusnak@kubg.edu.ua

«МАЙБУТНІМ ВОЛОДІТИМЕ М'ЯЗИСТИЙ ДУЖИЙ ЛИЦАР...»: ТИПОЛОГІЯ МАСКУЛІННОСТІ В ПОЕЗІЇ БОРИСА ГОМЗИНА 1920–1930-Х РОКІВ

Предметом аналізу в цій статті стали репрезентації типів маскулінності в поетичній спадщині Б. Гомзина з метою виявити їхню роль у формуванні авторського бачення еталону маскулінності. Для досягнення мети поставлено завдання ідентифікувати різні типи маскулінності у творах поета, експлікувати їхню кореляцію зі світоглядними й ідейними настановами митця. У дослідженні застосовано порівняльно-історичний і текстуальний методи, а також елементи маскулінних студій.

Актуальність статті зумовлена недостатньою розробленістю проблематики маскулінності в українському літературознавстві, зокрема в контексті творчості Б. Гомзина, і потребою осмислення національних ідеалів мужності у зв'язку із сучасними викликами, що стоять перед Україною.

Виявлено, що типи маскулінності в поезії Б. Гомзина є ключовими маркерами для диференціації чоловічих образів і відображення авторського світогляду. Позитивні типи, зокрема *король Артур*, *справжній борець*, *воїн-державник*, *воїн-творець*, *м'язистий дужий лицар*, уособлюють ідеали сили, шляхетності та активної життєвої позиції, характерні для вісниківського мистецького середовища, що прагнуло до формування нового українця — незламного й готового до відсічі будь-якому агресору. Натомість негативні образи (*поблідлий чоловік*, *«лицарі»*, *раб*) репрезентують пасивність, занепадницькі настрої та деградацію чоловічого начала. Через різні типи маскулінності Б. Гомзин не лише створив психологічно виразні чоловічі образи, а й транслював власні філософські та естетичні переконання, суголосні ідейним настановам письменників-вісниківців.

У контексті сучасної російської агресії проти України вісниківські ідеали мужності, духовної сили та непохитної волі до перемоги, артикульовані у творчості Б. Гомзина, набувають особливої актуальності. Подвиги сучасних українських захисників, які демонструють незламність у боротьбі за національну тожсамість, репрезентують пророчу візію майбутнього, зафіксовану в поезії Б. Гомзина, де визначальним архетипом постає «м'язистий дужий лицар». Конструкт маскулінності, сформований у творчості поета, є не лише історично релевантним, а й концептуально відповідним сучасному феномену героїзму української нації.

Ключові слова: Борис Гомзин; маскулінність; типи маскулінності; вісниківці; національний ідеал; українська поезія міжвоєнної доби.

Постановка проблеми. Ім'я підполковника Армії Української Народної Республіки Бориса Гомзина (1887–1965) міцно вкарбувалось в аннали національно-визвольних змагань, однак знане воно передовсім дослідникам історії ХХ століття. Його бойовий шлях позначений командуванням ескадроном у часи Першої світової війни, згодом — очільництвом українізованого 5-го запасного кінного полку, відповідальними посадами начальника оперативної частини штабу Правобережного фронту Дієвої армії УНР, помічника командира 1-го пішого рекрутського полку, командира кінного дивізіону 6-ї Січової дивізії та помічника начальника розвідного відділу Генерального штабу УНР. Наявність документально засвідчених військових досягнень Б. Гомзина переконливо демонструє його успіхи в цій царині. Окрім того, він активно долучався до громадсько-політичної діяльності української еміграції

Чехословаччини і Німеччини. Після трагічної загибелі гетьмана Павла Скоропадського Б. Гомзин тимчасово обійняв пост голови Правління Союзу Гетьманців-Державників і виконував керівні функції до переходу лідерства в Гетьманському Русі до Олександри Скоропадської.

Пропонована стаття зосереджена не на військовій чи політичній діяльності Б. Гомзина, а на менш досліджених аспектах його багатогранної особистості. Тут буде проаналізовано деякі його здобутки як маловідомого й малодослідженого українського поета міжвоєнної доби.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасному літературознавстві наявні фрагментарні згадки про Гомзина-письменника, з-поміж еміграційних публікацій можна відшукати лишень кілька статей, де цей аспект висвітлено побіжно. Єдину рецензію на поетичну збірку «Тройзілля» (1928), опубліковану в «Літературно-науковому вістнику»

(далі — ЛНВ), написав Д. Донцов. До здобутків поета-початківця рецензент відніс «вміння володіти віршем», змістову «правдиву музикальність», що «підносить на найвищий щабель абстрактність висловленого почування». Редактор впливового в міжвоєнну добу часопису, заховавшись за криптонімом «О. В.», назвав поета «перечуленим епікурейцем», мелодія музики і гама настроїв якого вже перестаріли, а його погляд на дійсність виявився чужим «ритмові нашої доби» (1929, с. 372). З-поміж усіх поетичних творів, у яких звучить гімн на честь життя, у рецензії відзначено лишень «Молитву». Незважаючи на публікацію окремих віршів Б. Гомзина в ЛНВ, Д. Донцов був досить суворим в оцінці його поетичного таланту: «Не думаємо, щоб світ отих “соняшноклярнетових” відчужень міг підняти побідну боротьбу з реальним світом, проти якого повстає автор...» (1929, с. 378).

Найбільш вичерпні відомості про літературну творчість Б. Гомзина та контекстуалізацію його знакових творів подано в статті Ю. Косача, присвяченій 60-річчю від дня народження письменника. Літературознавець переконливо простежив еволюцію поета, відзначив експресіоністичну майстерність новеліста, акцентувавши при тому, що в драмах і памфлетах письменник був тонким спостерігачем сучасного життя. Наприкінці статті висловлено переконання в необхідності поглиблення знань українського суспільства про творчість «мистця великої культури, гуманіста, християнина й патріота» (1947, с. 10). Керуючись цією настановою, я визначила своєю метою аналіз репрезентацій типів маскулінності в поетичній спадщині Б. Гомзина та експлікацію їхньої кореляції зі світоглядними й ідейними настановами митця.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі *дослідницькі завдання*: ідентифікувати різноманітні типи маскулінності, що наявні у творах поета; простежити їхній зв'язок зі світоглядними й ідейними орієнтирами митця. У статті використано порівняльно-історичний і текстуальний *методи дослідження*, частково — елементи маскулінних студій.

Виклад матеріалу. Борис Гомзин увійшов до українського літературного процесу з певним часовим запізненням: його перші поетичні спроби припадають на початок 1920-х років, коли митець розміняв четвертий десяток літ. Проте вже дебютні вірші засвідчили глибокий біографічний та, особливо, психологічний зв'язок автора з генерацією, що пройшла крізь горнило Першої світової війни й національно-визвольних змагань. Поезія цього періоду стала своєрідним дзеркалом трагізму та визначальних настроїв епохи.

У поетичній збірці «Тройзілля», яка побачила світ у Празі 1928 року (Гомзин, 1928), постав дещо запізнілий, але від того не менш виразний відгомін символістських тенденцій, що вплітався в канву модерністських пошуків доби. Ніжність ліричного струменя, елегійність інтонацій,

рефлексійність думки та подекуди філософська заглибленість стали домінантними мотивами більшості поезій, уміщених у збірці. У цих текстах відчувався відголос молодомузівської стихії, вловлювались інтелектуальні пошуки Дмитра Загула і Гната Михайличенка, були помітними меланхолійні настрої, духовно близькі до лірики Олександра Олеса. Усі вказані ознаки маркували попередню поетичну епоху.

Складається враження, що поет не зміг цілковито подолати анахронічне для 1920-х років розуміння поезії, яке дещо дистанціювало його лірику від творчості сучасників, таких самих вояків-вигнанців, як і він, — Юрія Дарагана і Євгена Маланюка. Проте в поетичному світі Б. Гомзина, який у каліському таборі для інтернованих вояків приєднався до веселківського літературно-артистичного товариства і почав друкувати перші вірші у відомій «Веселці», поступово починають увиразнюватись ідеї героїзму та лицарства, що живили всю мистецьку генерацію, означену дещо пізніше вісниківською. Ідеологічно «Веселка» не артикулювала ані вольового націоналізму, ані ідейного традиціоналізму, ані естетичного неоромантизму, що стали ознаками творчості вісниківців, проте вона продукувала нові настрої, рефлексії, візії та передчуття. Стилістично автори-веселківці, а з-поміж них і Б. Гомзин, виявили тяжіння до модного на той час символізму, що зумовило своєрідний культ П. Тичини та його витонченої лірики на сторінках часопису. Зазначена тенденція є цілком закономірною з огляду на потужний вплив поетологічних пошуків символістів того періоду. Є. Маланюк захоплено писав: «Тичина, може, єдиний на світі поет, що вміє максимально дематеріалізувати вещество слова, розчинивши його в гарячій плині музики. В нім геній філософа згармонізувався з талантом музика, щоб явити Україні великого поета» (2017, с. 268). Тож інтонаційно-ритмічні перегуки з «енгармонічним» ладом і кларнетизмом П. Тичини у творчості Б. Гомзина періоду «Веселки» можуть стати предметом дослідження в окремій розвідці.

Перебуваючи в умовах вимушеної інтернації, автори-початківці наполегливо шукали нові виразні засоби та шляхи концептуалізації національної ідентичності. І саме в цей період значного впливу в середовищі літературно-артистичного товариства набули ідеї Д. Донцова, артикульовані в тогочасних есеях «Поетка українського Рісорджименто: Леся Українка» (1922) і «Криза нашої літератури» (1923). Свідомо прийнявши ідеологічні й естетичні ідеї редактора «Вісника», Б. Гомзин пройшов своєрідний шлях еволюції від наслідування до філософської глибини, яка дещо пізніше втілилась у поемі «Еклезіаст» із її наскрізним імперативом. Не випадково Ю. Косач зауважив, що поет «завершував сливе “останнім хоробрим” присмерк символізму й в естетично-літературному й в соціально-літературному аспектах» (1947, с. 5).

Націоналістичне середовище виявилось життєдайним для світоглядних координат поета, зумовивши різку трансформацію від спокійного песимізму до активної життєвої позиції, сприяючи формуванню яскраво національної мистецької свідомості. У статті, присвяченій 75-річному ювілею письменника, співредактор газети «Свобода» (Нью-Йорк) В. Давиденко переконливо констатував: «В ті роки був він “вісниківцем”» (1962, с. 3). Б. Гомзин, подібно до інших поетів цього кола, у своїй ліриці звернувся до фундаментальних цінностей: традиції, духовності, віри та лицарства, акцентуючи на їхній визначальній ролі в збереженні національного духу в умовах вигнання та ворожого оточення. Ідея виховання нації в душі «волютаризму й героїзму» стала однією з ключових у його поетичному дискурсі, де постав загалом образ сильних, вольових лицарів, сповнених готовності до самопожертви в ім'я національної ідеї. Як основу для формування образу ідеального національного борця поет використовував традиційні чоловічі архетипи та цінності.

Вірш «Заклик» (13.XII.1925) оспівував «справжнього борця», якому притаманні сила, стійкість і непохитність. Це усталені маскуліні риси, які автор вважав необхідними для боротьби:

Ряди, ряди тісніше друзі,
Ще довго буде буря ця!
Назустріч кинемо нарузі
Всю велич справжнього борця. (1925, с. 28)

«Справжньому борцю» у вірші протиставлено образ чоловіка «поблідлого», готового плазувати перед сильними, який відмовляється від борні. У нього «душа безсило заломилась, / І гноєм брудним серце підпливло» (1925, с. 28). Така неспроможність сприймається як слабкість, підлість, зрада чоловічої солідарності та відмова від боротьби за спільні цінності. Подібна поведінка суперечить поетовому баченню ідеального національного характеру, який він пов'язував із чоловічими чеснотами.

Однак Б. Гомзин не заперечував ролі жінки у формуванні національного характеру. Образ Матері, яка «прокляне» зрадників, є важливим в аналізованому ліричному творі. Він акцентував усталені цінності, де жінка (мати) є символом нації, а чоловіки (борці) — її захисниками. Використовуючи традиційні гендерні образи, Б. Гомзин спонукав українство до мобілізації на боротьбу за Українську Державу.

У поезії «Вояцька пісня» (14.XII.1925) відтворено складний внутрішній світ воїна перед боєм. У ньому переплелися радість від майбутньої дії, ліричні спогади про мирне життя, тривожні передчуття небезпеки, турбота про близьких і непохитна рішучість у боротьбі. Початок вірша парадоксально поєднав небезпеку бою з радісним піднесенням, викликаним звуком сурм, що символізували заклик до дії та повернення до звичної

вояцької справи. Сурма пробудила затамований бойовий дух, почуття єдності з побратимами, увиразнила готовність до боротьби. Усе пронизано радістю вояка, який нарешті отримав можливість виконати свій обов'язок, що надало сенсу його існуванню:

Сьогодні бій! А в серці радість —
Забуті сурми загули!
Привіт тобі, моя розрадо,
Моя ти втіхо на землі! (1926, с. 17)

Сам процес воєнної дії (бій), виконання обов'язку є значущим для героя і таким, що викликає певне піднесення. У контексті його воїнської ідентичності можливість узяти участь у новій баталії можна інтерпретувати як своєрідну форму «втіхи» (шанс проявити себе як воїна) та «розради» (повернення до звичної, хоч і небезпечної діяльності).

Наступна строфа різко контрастує з попередньою, акцентуючи на деталях польового табору:

Багаття... Коні на припоні
Так смачно хрумають овес...
Із Лаври линуть тужні звони
Та ген далеко бреше пес...

Перед реципієнтом постала картина буденного, майже ідилічного спокою. Це затишшя перед бурею, момент зібраності та відпочинку. Проте зовнішню рівновагу табору порушено «тужними дзвонами з Лаври», що символізують відчуття смутку, жалю або навіть передчуття втрати. Це посилює внутрішню напругу і підкреслило усвідомлення вояком серйозності та небезпеки майбутнього бою.

Синтаксична лаконічність, еліптичність і висока емоційна інтенсивність наступної строфи передають напругу та швидкість підготовки до бою. Це момент концентрації та зібраності для вояка. Звернене до коханої «тихе слово» стає символом прощання, можливо, останнього перед невідомим майбутнім:

Сідлати коней!.. все готово?
Ну, з Богом у зрадливу ніч!
Тобі, кохана, тихе слово,
Щоб біль тяжкий не різав пліч.

Наступна строфа — динамічний і візуально насичений опис моменту мобілізації перед боєм, коли навколишня реальність різко змінюється, руйнуючи залишки спокою і сигналізуючи про наближення небезпеки:

Зірвались гуси з переляку —
В повітрі — пірря! В небі — крик!
Вже сонце списом ріже мряку...
Десь стріл?! І раптом сон утік!

Крик гусей і розметане пір'я створюють ефект різкого переходу від затишку до хаосу. Ця миттєва, інстинктивна реакція природи на зміну зовнішніх обставин відображає напругу, що стрімко наростає. Метафора «сонце списом різке мряку» символізує агресивну дію світила, що розітнуло невідомість і невизначеність (мряку). Це образ того, як ясність і рішучість проникають крізь залишки сну, готуючи вояцтво до активних дій.

Рядок «Десь стріл?! І раптом сон утік!» — кульмінаційний. Невпевнений вигук передає миттєву, майже підсвідоме розпізнавання загрози, звук якої ще не чіткий, але вже викликає миттєву реакцію. Слуховий подразник враз руйнує будь-які залишки умиротворення. Настає не просто пробудження від сну, а повне зникнення ілюзії спокою та безтурботності. Це повна психологічна та фізична готовність воїна до реальності бою, що насувається.

Загалом строфа майстерно передає момент переходу від виснажливого очікування до безпосереднього передчуття дії. Вона ілюструє, як зовнішні чинники взаємодіють із внутрішнім станом вояка, руйнуючи його спокій і піднімаючи на поверхню бойову готовність. Використання коротких фраз, питально-окличних речень посилює динаміку й напругу, створюючи враження миттєвої, шокуючої зміни. Усе свідчить про пробудження активованого бойового духу, що готовий діяти.

Складається враження, що наявність опису бою у вірші неминуча. Але поет використав своєрідну загадку для створення контрасту між швидким, динамічним розвитком подій і моментом статичності, що примушує читача зосередитись на думці про невідворотність битви. Героя твору охоплює шал радості, що дисонує з тривожною реальністю очікування бою:

Так весело гуляти в полі
Та слухать вітрових казок...
Когось нагадує тополя
Та щось услід кричить бузок...

Образ тополі, що «когось нагадує», оголює ностальгію і тугу за близькими, мирним життям. Він вириває вояка з теперішнього моменту і повертає до спогадів про тих, хто йому дорогий. Однак внутрішній неспокій, підсвідоме відчуття загрози, що наближається, розриває ідилічну картину «криком» бузку. Ці сум'яття доповнені образами темного мороку, хижої смерті, яка «щирить зуби», та невизначеності, що чекає в досяжному майбутньому:

Там за горами темний морок,
Там щирить зуби хижка смерть...
Чий образ там живе над бором?
Вперед! Щаблі пощербимо ущерт!

Остання строфа твору є яскравим пуантом, завдяки якому поет різко обриває ліричний струмінь і фокусує увагу реципієнта на центральній темі — внутрішній готовності воїна до бою. Б. Гомзин майстерно використав контраст, де реколекції та спогляданню протиставлено зіткнення з можливою смертю. Такий фінал сюжетного вірша підкреслив рішучість вояка, його незламність і готовність до боротьби.

Отже, у вірші «Вояцька пісня» представлено тип маскулінності воїна-державника: рішучого, духовно стійкого, свідомого своєї місії захисника, готового до самопожертви. При цьому він зберігає внутрішній світ, здатний до рефлексії та спогадів про мирне життя.

У творчому доробку Б. Гомзина того часу наявні й інші твори, що репрезентують конструкт маскулінності крізь призму ідеалу чоловіка-воїна, лицаря, якому притаманні здатність долати небезпеки та непохитна воля в досягненні поставленої мети. Зокрема, у вірші «До "лицарів" сьогодні» (VI.1927) поет знову звернувся до традиційних образів, пов'язаних із маскулінністю, апелюючи до постатей лицарів і короля Артура. Останнім притаманні сила, честь, відвага та лідерство, які історично вважалися чоловічими чеснотами. Автор протиставив ідеалізовані образи лицарів реальним «лицарям» свого часу (ключове слово в назві твору написано в лапках, тож набуває іронічної конотації), звинувачуючи їх у нездатності дотримуватись високих моральних стандартів, що є зрадою сповідуваних звитязцями справжніх цінностей. Використання образу Грааля підкреслило піднесене устремління поета-вісникця до пошуку одвічного лицарського ідеалу:

Не вам шукати тих країв,
Де хтось сховав Грааля,
Де пан
Серед лицарства вірного
Король Артур. (1936, с. 4)

Вірш «Боева пісня» (1934) є гімном рішучості, мужності та незламній волі до перемоги. Він зображує момент перед або під час бою, де емоційний підйом та організованість є визначальними:

Сурма сурмить... Сурма дзвенить —
До бою закликає!
Чудова мить!
Шаленим виром кров буяє.
Ідуть незламні лави... йдуть...
Блискавки перетинають путь.
Буяє хвища,
Збиває з ніг.
Але мета все ближча, ближча!.. (1934, с. 355)

Образи звуку сурми, виру крові, незламних лав і стихійних сил створюють потужну картину битви, у якій головним є невідступне прагнення перемоги. Образ сильних, незламних борців, які

йдуть до своєї мети попри будь-які перешкоди, є центральним у вірші:

Пружиться мяз...
Клекоче оливо
У панциру зі сталі...
Гей, хлопці, далі, далі!
Майбутнім володітиме
Мязистий дужий лицар
Без ляку і догани.
В майбутньому рішатимуть
Меткі нагани
В руках твердих як криця.
Не стежками вселюдських прощ
Підемо ми різьбити волю України.
А в бурю, мряку й дощ
Підемо ми за волю дозагину.
Простелемо ми шлях до рідних меж
Вогнем і клекотом пожеж... (1934, с. 355–356)

Цитований вірш є яскравим зразком націоналістичної лірики міжвоєнного періоду, насиченої динамікою, вольовими закликами та мілітарною естетикою. Він артикулює чіткий конструкт маскулінності воїна-творця, готового силою здобувати і творити-розбудовувати державу. Перед реципієнтом постає образ фізично сильного, загартованого воїна, майже надлюдини, який так виразно нагадує велета з поезії «Ти» Ю. Дарагана: «Ти весь із бронзи, із металю, / Ти вигинаєшся, мов лук...» (Дараган, 1925, с. 36). Це ідеалізований образ чоловіка, який є втіленням сили й відваги, носієм певного кодексу честі та моральної бездоганності, що характерно для романтизації військової міці в націоналістичній ідеології. Цей звитяжець обирає шлях жорстокої, безкомпромісної боротьби в найскладніших умовах. Готовність іти «дозагину» підкреслює його абсолютну жертвовність і відданість ідеї. Поезія відображає героїчний погляд на боротьбу за державність. Тут маскулінність представлена як абсолютна воля до дії та влади, що ґрунтується на фізичній силі, залізній дисципліні та готовності до будь-яких жертв. Це не просто опис військових дій, а програмний маніфест, що декларує шлях жорстокого, але, на думку автора, єдино можливого збройного визволення й утвердження національної волі. Не випадково В. Давиденко зауважив свого часу, що

цими своїми поезіями, патріотичними і гуманістичними, закликав Б. Гомзин любити Україну, вірити у її відродження і прийдешню славу. Вони актуальні й нині, бо ще й досі чути в них далекий відгомін бою і ще живий в них голос вояка-філософа, що на смертному побіжі не склав зброї. (1962, с. 3)

Проаналізовані поетичні твори переконливо засвідчують еволюцію поета Б. Гомзина від пізнього символізму до світоглядної позиції, яку

в літературознавстві кваліфіковано як «трагічний оптимізм». Його справедливо можна вважати яскравим репрезентантом ідеалістичної вісниківської літератури із чітко окресленим етично-моральним кредо, що черпає натхнення з глибинних джерел і багатовікових традицій української нації.

Аналогічні мотиви резонують і в поемі «Еклезіяст» (1922), де поет відверто артикулював своє неприйняття всього рабського, доктринерського та бюрократичного. Він виразно усвідомлював, що «Тяжкий шлях досконалости... / Від рабів до лицарів...» (1922, арк. 91)¹. Ця думка відображає ключову для поета-філософа ідею необхідності трансформації особистості та суспільства від стану пасивності й підкорення до активності, гідності, готовності до боротьби за власні цінності. Це заклик до постійного вдосконалення, як індивідуального, так і національного. Тож Ю. Косач справедливо назвав поему «Еклезіяст» одним із ключових творів 1920-х років, наголосивши, що вона не лишень втілила світогляд модерної людини «віку активності», класичної доби воєн і революцій, але й репрезентувала месіаністичну та гуманістичну програму українства, поставши своєрідною українською Книгою Буття (1947, с. 7). Завершальний акорд твору сповнений оптимізму:

Горі серця! Хай промені від них пронизуть
темноці покручених доріг!
По ночі день приходиться!
Я чую вже, як брязкотить його промінь.
Іде! Іде веселий день!
На згарищах, на попелищах встає вже храм
новітнього життя!
Ідіть! Вперед ідіть! Горі серця!
Per aspera ad astra! (цит. за: Косач, 1947, с. 8)

Потужною метафорою відродження нації після програшу у визвольних змаганнях є образ храму, що постав на згарищах і попелищах. Він символізував духовність, культуру, нове життя, що виростили з руїн минулого. Б. Гомзин, як і всі вісниківці, надавав великого значення духовному відродженню нації як основи для її політичного становлення.

Завершальний у поемі латинський вислів *Per aspera ad astra* є квінтесенцією поетового світогляду. Він утілює ідею проходження через випробування й труднощі задля досягнення високої мети. Цей крилатий вираз підсилює пафос усієї поеми та підкреслює віру митця в неминучість перемоги. Енергійні заклики і потужні образи мали надихати читача на активну дію та віру у світле майбутнє України.

Малодосліджений поетичний набуток Б. Гомзина, подібно до творчості Ю. Дарагана, Є. Маланюка, Ю. Липи, О. Стефановича й інших представників

¹ Оскільки друкована версія поеми «Еклезіяст» відсутня, цей уривок процитовано за рукописними чернетками письменника. Подальші цитати наведено за статтею Ю. Косача.

вісниківства, був спрямований на формування нової плеяди українських борців за незалежність, яких Б. Гомзин називав «світлими мужами непохитної волі, чесного бою й чесного миру...» (цит. за: Косач, 1947, с. 8). Цю думку можна відшукати й у невпорядкованих архівних записках із особового фонду письменника, де «чесний бій і чесний мир» автор вважав визначальною чеснотою лицаря. Письменник запропонував не просто список прикметних рис рабів і лицарів, а своєрідний моральний кодекс, у якому проступає філософське осмислення шляхетної vs нищої людської природи:

Про рабів і лицарів
Пімста
Заздрість
Злоба
Підступ
Неправда
Підхлібство
Обмова
Правдомовність
Ненаситна воля
Гнів
Щирість
Уміння дивитися в очі
Чесний бій і чесний мир
(Гомзин, б. д., арк. 148 зв.)

Поетична творчість Б. Гомзина постає як послідовна артикуляція необхідності активної боротьби за Українську Державу. Письменник наполегливо підкреслював безальтернативність непоступливого відстоювання національних інтересів і демонстрував глибоку віру в потенціал українського народу до здобуття та оборони власної суверенної держави. Прагнення до досягнення справедливого миру, що віддзеркалено в його текстах, виявляє кореляцію з універсалістськими та гуманістичними ідеалами, характерними для інтелектуальних кіл того часу.

Висновки. Виявлені типи маскулінності відіграють ключову роль у поезії Б. Гомзина, служачи маркерами для диференціації чоловічих образів і відображення авторського світогляду. Позитивні типи (*король Артур, справжній борець, воїн-державник, воїн-творець, м'язистий дужий лицар*) уособлювали ідеали сили, шляхетності й активної життєвої позиції, характерні для вісниківського мистецького середовища, що прагнуло до формування нового, сильного українця. Натомість негативні образи (*поблідлий чоловік, «лицарі», раб*) репрезентували пасивність, занепадницькі настрої, деградацію чоловічого начала. Таким чином, через указані типи маскулінності Б. Гомзин не лише створив психологічно виразні образи, а й транслиував власні ідеологічні, філософські та естетичні переконання.

В умовах сучасної російської агресії проти України вісниківські ідеали, артикульовані у творчості Б. Гомзина, набувають особливої актуальності.

Мужність, духовна сила і непохитна воля до перемоги знаходять свою емпіричну верифікацію в героїчному чині сучасних українських вояків. Звитяга нинішніх захисників України, які демонструють незламність у боротьбі за національну тожсамість та Українську Державу, репрезентує пророчу візію майбутнього, зафіксовану в поезії Бориса Гомзина, де визначальним архетипом постає «м'язистий дужий лицар». Отже, конструкт маскулінності, сформований у творчості поета, є не лише історично релевантним, але й концептуально відповідним сучасному феномену героїзму української нації.

Дослідження літературної спадщини Б. Гомзина перебуває на початковому етапі. Першочерговими завданнями є віднайдення і систематизація його поетичних, прозових, драматичних, публіцистичних творів, розсіяних у численних періодичних виданнях української еміграції. Це необхідно для повноцінного представлення імені письменника в історії української еміграційної літератури ХХ століття.

Покликання

- Гомзин, Б. (1922). [Еклезіяст]. *Особистий фонд Бориса Володимировича Гомзіна* (ф. 3907, оп. 1, спр. 4, арк. 84). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Київ, Україна.
- Гомзин, Б. (1925). Б. Г. Заклик. *Спудей*, 2–3, 28.
- Гомзин, Б. (1926). Вояцька пісня. *Наша громада*, 3–4(29–30) (березень — квітень), 17.
- Гомзин, Б. (1928). *Тройзілля*. Самотужки.
- Гомзин, Б. (1934). Боева пісня. *Самостійна думка*, 4(5–6) (травень — червень), 355.
- Гомзин, Б. (1936). До «лицарів» сьогодні. *Самостійна думка*, 4(1) (січень), 4.
- Гомзин, Б. (б. д.). [Про рабів і лицарів]. *Особистий фонд Бориса Володимировича Гомзіна* (ф. 3907, оп. 9а, спр. 1, арк. 148 зв.). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Київ, Україна.
- Давиденко, В. (1962, 15 вересня). Борис Гомзин: 3 нагоди його 75-ліття. *Свобода*, 177, 3.
- Дараган, Ю. (1925). *Сагайдак. Вірші. Книга перша: 1922–1924 р.* Український Громадський Видавничий Фонд.
- Донцов, Д. (1929). О. В. Б. Гомзин. Тройзілля: Рецензія. *Літературно-науковий вістник*, 28, XCLIII, 4 (квітень), 378.
- Косач, Ю. (1947). Письменник Борис Гомзин: До 60-річчя з дня народження. *Український літопис*, 7–8, 5–10.
- Маланюк, Є. (2017). *Вибрані твори*. Смолоскип.

References (translated and transliterated)

- Darahan, Yu. (1925). *Sahaidak. Virshi. Knyha persha: 1922–1924 r.* [Quiver. Poems. Book One: 1922–1924]. Ukrainyskyi Hromadskyi Vydavnychyi Fond.
- Davydenko, V. (1962, September 15). Borys Homzyn: Z nahody yoho 75-littia [Borys Homzyn: On the occasion of his 75th birthday]. *Svoboda*, 177, 3.
- Dontsov, D. (1929). O. V. B. Homzyn. Troizillia: Retsenziiia [O. V. B. Homzyn. Troy-potion: Review]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*, 28, XCLIII, 4 (April), 378.
- Homzyn, B. (1922). [Ekleziast]. *Osobystyi fond Borysa Volodymyrovycha Homzina* [<Ecclesiastes>. Personal fund of Borys Volodymyrovych Homzyn] (f. 3907, op. 1, spr. 4, ark. 84). Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
- Homzyn, B. (1925). B. H. Zaklyk [B. H. An invitation]. *Spudei*, 2–3, 28.
- Homzyn, B. (1926). Voiatska pisnia [Soldier's song]. *Nasha hromada*, 3–4(29–30) (March — April), 17.

Homzyn, B. (1928). *Troizillia* [Troy-potion]. *Samotuzhky*.
Homzyn, B. (1934). *Boieva pisnia* [Battle song]. *Samostiina dumka*, 4(5–6) (May — June), 355.
Homzyn, B. (1936). Do "lytsariv" sohodni [To the "knights" today]. *Samostiina dumka*, 4(1) (January), 4.
Homzyn, B. (n. d.). [*Pro rabiv i lytsariv*]. *Osobystyi fond Borysa Volodymyrovycha Homzina* [<About slaves and knights>]. Per-

sonal fund of Borys Volodymyrovych Homzyn] (f. 3907, op. 9a, spr. 1, ark. 148 zv.). Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Kyiv, Ukraina.
Kosach, Yu. (1947). Pysmennyk Borys Homzyn: Do 60-richchia z dnia narodzhennia [Writer Borys Homzyn: To the 60th anniversary of his birthday]. *Ukrainskyi litopys*, 7–8, 5–10.
Malaniuk, Ye. (2017). *Vybrani tvory* [Selected works]. Smoloskyp.

Iryna Rusnak

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

“THE FUTURE WILL BELONG TO A STRONG, MUSCULAR KNIGHT..”: TYPES OF MASCULINITY IN THE POETRY OF BORYS HOMZYN OF THE 1920s AND 1930s

The subject of analysis in this article is the representation of masculinity types in B. Homzyn's poetic heritage with the aim of identifying their role in shaping the author's vision of the standard of masculinity. To achieve this goal, the study aims to identify various types of masculinity in the poet's works and to explicate their correlation with the artist's worldview and ideological stances. The research employs comparative-historical and textual methods, along with elements of masculinity studies.

The relevance of the article stems from an insufficient level of development of masculinity issues in Ukrainian literary criticism, particularly in the context of B. Homzyn's work. It also addresses the need to understand national ideals of masculinity concerning the contemporary challenges facing Ukraine.

The results of the study reveal that the types of masculinity in B. Homzyn's poetry serve as key markers for differentiating male images and reflecting the author's worldview. Positive types, such as *King Arthur*, *the true warrior*, *the state-building warrior*, *the warrior-creator*, and *the strong, muscular knight*, embody ideals of strength, nobility, and an active life stance. These ideals were characteristic of the Visnykivtsi artistic environment, which sought to form a new Ukrainian — unbreakable and ready to repel any aggressor. In contrast, negative images (*the pale man*, *"knights"*, *the slave*) represent passivity, decadent moods, and the degradation of the male principle. Through these diverse types of masculinity, B. Homzyn not only created psychologically expressive male characters but also conveyed his own philosophical and aesthetic convictions, which resonated with the ideological guidelines of the Visnykivtsi writers.

In the context of modern Russian aggression against Ukraine, the Visnykivtsi ideals of courage, spiritual strength, and unwavering will to victory, articulated in B. Homzyn's works, acquire particular relevance. The heroic deeds of contemporary Ukrainian defenders, who demonstrate unyielding resilience in the struggle for national identity, represent a prophetic vision of the future captured in B. Homzyn's poetry, where the defining archetype is the "strong, muscular knight". The construct of masculinity formed in the poet's work is not only historically relevant but also conceptually consistent with the modern phenomenon of heroism of the Ukrainian nation.

Keywords: Borys Homzyn; masculinity; types of masculinity; Visnykivtsi; national ideal; Ukrainian poetry of the interwar period.

Стаття надійшла до редколегії 26.04.2025